

İSTANBUL

İSTANBUL
POLİTİK ARAŞTIRMALAR
ENSTİTÜSÜ

ARAŞTIRMA RAPORU

TÜRKİYE'DE
DIŞ POLİTİKAYA
YÖNELİK
YAKLAŞIM VE
ALGILAR
2022

EKİM 2022-002

■ HEINRICH
BÖLL
STIFTUNG
DERNEĞİ TÜRKİYE
TEMSİLCİLİĞİ

ARAŞTIRMA RAPORU

**TÜRKİYE'DE
DIŞ POLİTİKAYA
YÖNELİK
YAKLAŞIM VE
ALGILAR
2022**

EKİM 2022-002

PROJE EKİBİ

DR. PINAR SAYAN
DR. CİHAN DİZDAROĞLU
EDGAR ŞAR

PROJE ASİSTANLARI

BERFİN ÖZYAN
GİZEM BAYGÜN

IstanPol projenin veri toplama sürecindeki katkılarından ötürü AKADEMETRE'ye teşekkür eder.

IstanPol bu çalışmanın hazırlanmasındaki katkılarından dolayı Heinrich Böll Stiftung Derneği Türkiye Temsilciliği'ne teşekkür eder.

Tüm hakları saklıdır. İstanbul Politik Araştırmalar Enstitüsü'nün izni olmadan bu çalışmanın hiçbir kısmı elektronik ya da mekanik yollarla çoğaltılamaz.

Bu çalışmada belirtilen görüşler yazarlara ait olup, IstanPol ve Heinrich Böll Vakfı Derneği Türkiye Temsilciliği'nin kurumsal görüşleriyle kısmen ya da tamamen örtüşmeyebilir.

İÇİNDEKİLER

Yönetici Özeti

- 5 -

Giriş

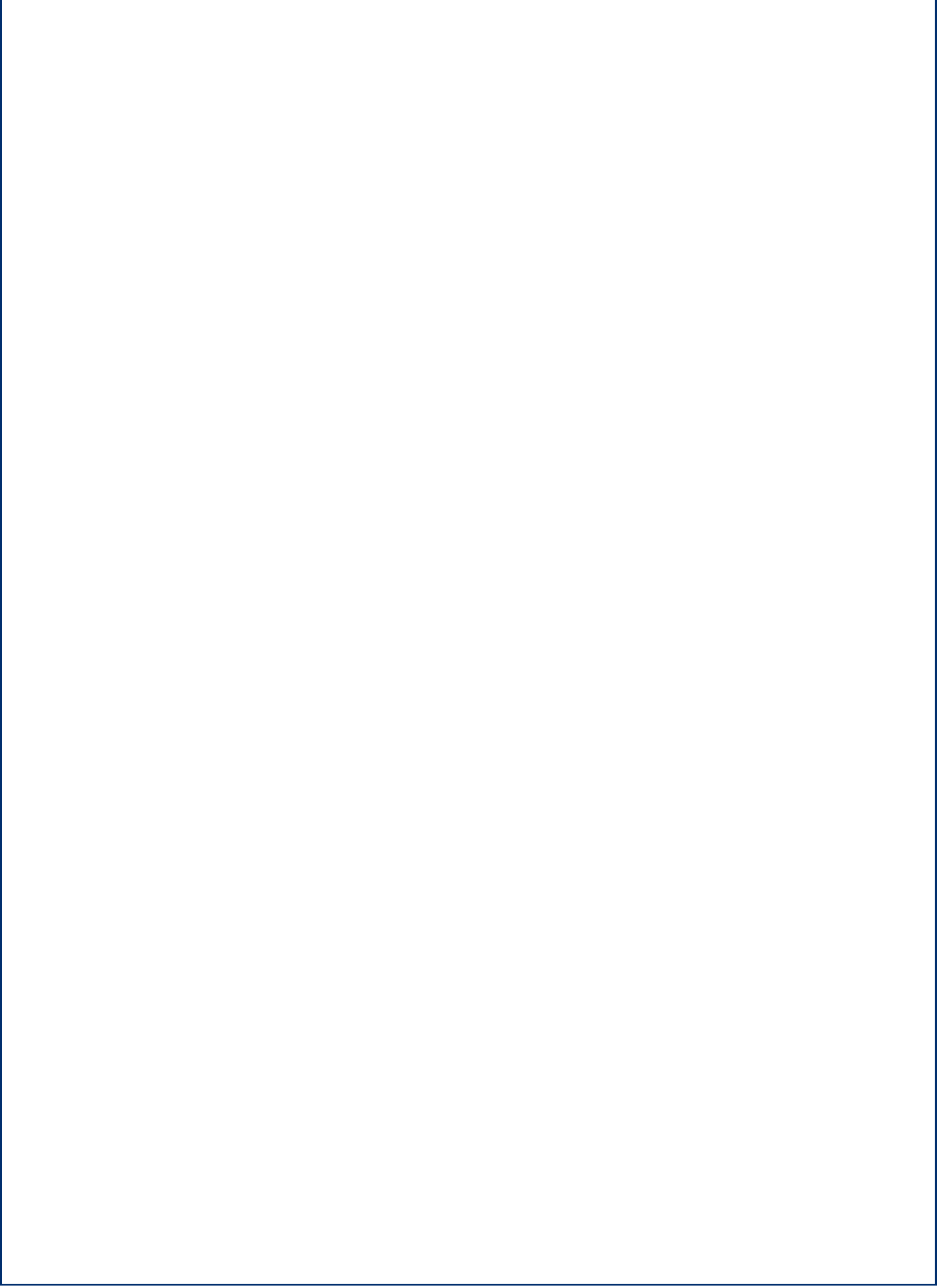
- 8 -

Temel Bulgular

- 10 -

Sonuç

- 23 -

YÖNETİCİ ÖZETİ

“Türkiye’de Dış Politikaya Yönelik Yaklaşım ve Algılar” araştırması, İstanbul Politik Araştırmalar Enstitüsü (IstanPol) Dış Politika ekibi tarafından yürütülmektedir. Söz konusu araştırma kapsamında iktidar ve muhalefet partileri seçmenlerinin Türk dış politikasına yönelik genel algı ve yaklaşımları incelenmektedir.

Nitel yöntemlerden odak grup görüşmeleri kullanılan araştırmada, IstanPol ekibinin hazırladığı soru seti çerçevesinde AKADEMETRE araştırma firması 6’şar kişilik gruplar halinde 8 odak grup görüşmesini İstanbul’da yüz yüze gerçekleştirerek toplamda 48 kişiyle görüşmüştür.

Araştırma kapsamında, Türkiye’nin en önemli sorunları, dış politikaya yönelik genel algı, sorunlara yönelik çözüm önerileri, Türk Silahlı Kuvvetleri’nin sınır ötesi varlığı, Türkiye’nin AB ve NATO üyelikleri ile Rusya-Ukrayna savaşına ilişkin görüşleri derinlemesine analiz edilmiştir.

EN ÖNEMLİ SORUNLAR

Odak grup görüşmelerinde, iktidar ve muhalefet seçmeni katılımcılar tarafından Türkiye’nin en önemli sorunları arasında bu yıl da ekonomi, eğitim, enflasyon ve göç konuları sıralanmıştır. Özellikle ekonomi konusunda geçtiğimiz yıldan farklı olarak tüm katılımcıların somut örnekler eşliğinde sorunu dile getirme eğiliminde olduğu tespit edilmiştir. Yine bu yıl ekonomik sorunlarla bağlantılı olarak, Cumhurbaşkanlığı katılımcılarının 2023 seçimlerinde gençlerin desteğini almak konusunda iktidarın zorlanacağını dile getirmesi vurgulanmalıdır.

Türkiye’nin en önemli sorunları arasında dış politikanın sadece bir grupta doğrudan dile getirildiği görülürken, geçtiğimiz yıl olduğu gibi bu yıl da göçmen/sığınmacı konusunun gerek iç gerekse dış politika sorunu olarak tüm gruplarda yoğun olarak tartışıldığı görülmüştür. Özellikle muhalefet gruplarında kötü yönetim, adaletsizlik, kayırmacılık vb. konular sıklıkla dile getirilmiştir.

GENEL DIŞ POLİTİKA ALGISI

Odak grup katılımcılarının dış politikayı başarılı bulup bulmama eğilimleri incelendiğinde, iktidar bloğunu temsil eden Cumhurbaşkanlığı katılımcılarının genel olarak dış politikayı başarılı bulduğu görülürken, muhalefete mensup katılımcıların daha olumsuz bir eğilimde olduğu tespit edilmiştir. Başarılı görülen alanların başında bu yıl da savunma sanayisindeki ilerleme, silahlı ve silahsız insansız hava araçları teknolojisindeki gelişim ile Türkiye’nin uluslararası alandaki güçlü ve saygın duruşunu gelmektedir. Savunma sanayisindeki ilerlemeler özellikle İYİ Parti seçmenleri tarafından da sıklıkla ve belirgin şekilde dile getirilmiştir.

Tüm gruplarda başarısızlık olarak sıralanan konuların başında geçtiğimiz yıl olduğu gibi göçmen/sığınmacı konusu gelirken, bu konuda dile getirilen kaygıların

kültürel, ekonomik ve güvenlik temelli olduğu tespit edilmiştir. Katılımcılar, göçmen/sığınmacı sayısının fazla olması, rahatsızlık verici davranışları, kalacakları sürenin belirsizliği, demografik değişim tehlikesi ile enflasyon, kira artışı, işsizlik gibi ekonomik sorunlar nedeniyle göçmen/sığınmacıları sorun olarak algılamaktadır.

Benzer şekilde artan dış bağımlılık ile yabancılara mülk satışı konuları da başarısız görülen alanlar arasında dikkat çekmektedir. Bu konularda da iktidar ve muhalefet seçmeni gruplar tarafından birbirine paralel eleştiriler ve öneriler dile getirildiği görülmüştür. Özellikle kadın katılımcılar Türkiye'nin dış politikada yalnızlaşması ve artan dışa bağımlılık konusunda eleştirilerini dile getirmiştir.

Türkiye'nin dış politikada "güçlü" bir duruşunun olup olmadığı konusu iktidar ve muhalefet grupları arasında temel bir ayrışma noktası olarak ortaya çıkmaktadır. Özellikle iktidar seçmeni grupları Türkiye'nin dış politikada güçlü ve saygın bir duruş sergilediğini dile getirirken, iktidar seçmeni gruplarındaki MHP'li bazı katılımcılar ile muhalefet seçmeni grupları ülkenin güçlü bir duruşu olmadığını ve dış politikadaki üslubu kavgacı bulduklarını belirtmiştir.

DIŞ POLİTİKADAKİ SORUNLARIN ÇÖZÜMÜ

Gerek dış gerekse iç politikayla bağlantılı olarak ifade edilen en temel sorun olan göçmenler/sığınmacılar konusunda çözüm önerisi olarak dile getirilenlerin başında bu yıl da Suriye'yle ilişkilerin düzeltilmesi, yeni göçmen/sığınmacı kabul edilmemesi, var olan kişilerin geri gönderilmesi ve sınır güvenliğinin sağlanması gelmektedir. Bu yıl odak grup görüşmelerinde sıklıkla dile getirilen yabancılara mülk satışı konusunda ise bunun belirli şartlara bağlanması önerisinin öne çıktığı görülmektedir.

Özellikle muhalefet bloğuna mensup katılımcılar dış politikada daha ılımlı bir politika izleme, ekonomik ilerlemenin sağlanması ve dış bağımlılığın azaltılması önerilerini de dile getirildiği tespit edilmiştir.

DOST-DÜŞMAN ALGISI

Odak grup görüşmelerinde geçtiğimiz yıllara paralel olarak Türkiye'nin uluslararası arenada bir dostu olmadığını fakat bir çok düşmanı olduğu ifade edilmiştir. Düşmanlar arasında ABD, İsrail, Rusya, Yunanistan gibi ülkeler daha fazla telaffuz edilse de bu ülkeler ile resmi olarak zaman zaman iyi ilişkiler kurulduğu ya da kurulması gerektiği de bazı katılımcılar tarafından dile getirilmiştir.

Dost ülkeler özelinde ise Azerbaycan, Pakistan ve Katar dost olarak ifade edilse de bu dostlukların da çıkar ilişkisine bağlı olduğu katılımcılar tarafından dile getirilmiştir.

TÜRK SİLAHLI KUVVETLERİNİN SINIR ÖTESİ VARLIĞI

Türk Silahlı Kuvvetleri'nin ülke sınırları dışında düzenlediği operasyonlar konusunda sınır güvenliği söz konusu olduğunda iktidar bloğu seçmeni olanlar başta olmak üzere katılımcıların çoğunlukla destekleyici bir tutum içinde olduğu görülmektedir.

Özellikle muhalefet gruplarına mensup katılımcılar arasında ordunun güçsüzleştiğini düşünenler veya sınır olmayan bölgelere asker gönderilmesini eleştirenler de bulunmaktadır.

Kadın katılımcıların askeri operasyonlara daha olumsuz ve eleştirel bir bakışı olduğu da vurgulanmalıdır.

AVRUPA BİRLİĞİ VE NATO ÜYELİKLERİ

Odak grup katılımcıları Türkiye'nin AB üyeliğine ülkenin hayat standartları ve gelişmişlik düzeyinin yükselmesi bakımından olumlu yaklaşırken, bazı katılımcılar üyeliğin geciktiği yönünde eleştiriler getirmiştir. Olumsuz yaklaşan katılımcılar ise Türkiye'nin bağımsız olması gerektiğini vurgulamıştır.

2021 yılı araştırmasının aksine bu yıl özellikle Rusya'nın Ukrayna'yı işgali sonrası Türkiye'de gündemi uzun süre meşgul eden NATO konusunda katılımcı-

ların olumlu görüşler ifade ettikleri vurgulanmalıdır. Geçtiğimiz yıl katılımcılar olumsuz görüş ifade ederken ya da konuya ilişkin bilgi/fikirlerinin olmadığını dile getirirken bu yılki değişim çarpıcıdır. Nitekim katılımcıların çoğu Türkiye'nin NATO üyeliğine destek beyan etmişlerdir.

RUSYA-UKRAYNA SAVAŞI

Rusya-Ukrayna savaşı konusunda odak grup katılımcıları Rusya konusunda endişelerini dile getirirken, katılımcıların çoğunluğu Türkiye'nin savaşta tarafsız ve aracı bir konumunda olmasını tercih ettiklerini vurgulamıştır. Savaşın Türkiye için dış politikada bir

fırsat yarattığını düşünenler varken, muhalefet seçmenleri arasında söz konusu savaşı, iktidarın kendi çıkarına kullandığını düşünenler de bulunmaktadır.

YANLIŞ BİLİNENLER

Geçtiğimiz yıl olduğu gibi bu yıl da özellikle iktidar bloğu seçmeni katılımcıların dış politika konusunda yanlış bildikleri konular ile komplo teorisini andıran görüşlerini dile getirdikleri araştırmaya yansımıştır. Bu yıl yanlış bilinenlerin dünya ve Türkiye gündemine de paralel olarak Rusya-Ukrayna savaşı, NATO ve Lozan Antlaşması'na ilişkin bilgiler olduğu görülmüştür.

GİRİŞ

İstanbul Politik Araştırmalar Enstitüsü (İstanPol) Dış Politika Programı olarak bu yıl ikincisini yürüttüğümüz “Türkiye’de Dış Politikaya Yönelik Yaklaşım ve Algılar” başlıklı araştırma, farklı partilere mensup bireylerin dış politikaya yönelik bakış açısını anlamayı ve dış politikayla ilgili konulara yaklaşımlarını derinlemesine incelemeyi hedeflemektedir.¹

Halihazırda kamuoyunun dış politikaya ilişkin algılarını tespit etmek amacıyla yürütülen nicel araştırmaların aksine, bu rapor küçük örneklemeler kullanılarak yürütülen odak grup görüşmeleri çerçevesinde elde edilen nitel verilere dayanmaktadır. İstanPol bünyesinde yürütülen araştırma kapsamında, iktidar ve muhalif seçmen gruplarına mensup 48 kişi ayrı ve karma olarak 8 odak grup tartışmasında bir araya getirilerek derinlemesine bir tartışma yürütülmüştür.

Türkiye’nin genel seçim atmosferine girmesiyle birlikte dış politika konularının iç politik süreçlerle ilişkilendirilmesi ve iç politikada kullanılması, bu konulara yönelik kamuoyu algısını daha önemli hale getirmiştir. Her ne kadar dış politika konuları vatandaşın öncelikli gündeminde yer almasa da dolaylı olarak vatandaş etkilemesi ve günümüzde iç-dış politikadaki geçişkenliğin belirsizleşmesi dolayısıyla bu konunun da üzerinde durulması gerekmektedir. Bu çerçevede, araştırma Türkiye’nin en önemli sorunları başta olmak üzere, dış politikaya yönelik genel bakış açısı, dış politikada dost ve düşman algıları, Türkiye’nin AB ve NATO ile ilişkilerine ilişkin görüşler ile Türk dış politikasının askerileşmesi çerçevesinde sınır ötesinde düzenlenen operasyonlara ilişkin yaklaşımlara odaklanmıştır. Raporun takip eden bölümünde öncelikle yöntem ve katılımcı profili ayrıntılı olarak verilecek, sonraki bölümlerde ise araştırma bulguları sekiz başlık altında tartışılacaktır.

YÖNTEM VE KATILIMCI PROFİLİ

İstanPol tarafından, AKADEMETRE işbirliğiyle yürütülen araştırmada niteliksel araştırma yöntemlerinden odak grup yöntemi kullanılarak, altışar kişilik gruplarda yürütülen tartışmalar çerçevesinde kamuoyunun dış politika yaklaşımları ve algıları derinlemesine analiz edilmiştir. Odak grup görüşmeleri 13-19 Haziran 2022 tarihleri arasında İstanPol araştırma ekibi tarafından geliştirilen soru akışı çerçevesinde AKADEMETRE tarafından İstanbul’da yüz yüze gerçekleştirilmiştir.

Araştırma kapsamında düzenlenen 8 odak grup görüşmesinde, iktidar veya muhalefet partilerinin seçmeni 18 yaş ve üzeri toplam 48 kişiyle altışarlı gruplar halinde görüşülmüştür. Türkiye’de dış politikaya yönelik ilgi ve kanaatlerin belirlenmesinde etkili birden fazla sosyal fay hattı bulunmakla birlikte, politik yaklaşımı belirleyen ana kutuplaşma eksenlerinden birinin mevcut iktidara bakış olduğu hesaba katılarak gruplar, iktidar bloğunu oluşturan Cumhuriyet İttifakı seçmenleriyle, muhalefet seçmenleri ayrılarak oluşturulmuştur. 8 odak grup görüşmesinde yer alan katılımcıların profilleri Tablo 1’de ayrıntılı olarak verilmiştir. Katılımcılar siyasi parti desteği, cinsiyet, yaş ve ekonomik bir denge gözetilerek seçilse de araştırma sonucunda toplanan verilerin, katılımcı profillerin oluşturduğu toplumsal kesimler nezdinde genellenerek analiz edil-

TABLO: ODAK GRUP KATILIMCILARININ DAĞILIMLARI

	Grup	Cinsiyet	Yaş Aralığı	Kişi Sayısı
İktidar (Cumhur İttifakı)	AKP (4) + MHP (2) seçmeni	Kadın (3) + Erkek (3)	35 yaş ve altı	6
	AKP (4) + MHP (2) seçmeni	Kadın (6)	35 yaş üstü	6
	AKP (4) + MHP (2) seçmeni	Erkek (6)	35 yaş üstü	6
Muhalefet	CHP (2) – İYİ Parti (2) – HDP (1) – DEVA Partisi (1) seçmeni	Kadın (3) + Erkek (3)	35 yaş ve altı	6
	CHP (2) – İYİ Parti (2) – HDP (1) – DEVA Partisi (1) seçmeni	Kadın (6)	35 yaş üstü	6
	CHP (2) – İYİ Parti (2) – HDP (1) – DEVA Partisi (1) seçmeni	Erkek (6)	35 yaş ve üstü	6
Hibrit	AKP (1) + MHP (1) + CHP (1) + İYİ Parti (1) + HDP (1) + DEVA Partisi (1)	Kadın (3) + Erkek (3)	35 yaş üstü	6
	AKP (1) + MHP (1) + CHP (1) + İYİ Parti (1) + HDP (1) + DEVA Partisi (1)	Kadın (3) + Erkek (3)	35 yaş üstü	6
TOPLAM				48

mesi tercih edilen yöntem sebebiyle mümkün değildir. Nitekim, yukarıda da ifade edildiği üzere, bu araştırma toplumun genelinin kanaatlerini öğrenmekten ziyade, farklı toplumsal kesimlerin yargı ve kanaatlerine derinlemesine incelenip, anlaşılmasına odaklanmaktadır.

Araştırmaya katılan kişilerin cinsiyet dağılımı eşitken, yaş dağılımına bakıldığında katılımcıların 13'ü (yüzde 27) 35 yaş ve altı kişilerden oluşurken, 35'i (yüzde 73) 35 yaş üstündedir. Katılımcıların meslekleri incelendiğinde, 31 kişi (yüzde 64) farklı meslek gruplarında çalışırken, çalışmayan 17 kişiden (yüzde 36) 16'sı ev hanımı ve 1'i emeklidir. Medeni durumlarına göre ise 11 kişi bekar ve 37 kişi evlidir.

AKADEMETRE tarafından moderatör yönetiminde gerçekleşen odak grup görüşmeleri ortalama 90-120 dakika sürmüştür. Görüşmeler sırasında katılımcıların onayı çerçevesinde ses kaydı alınmış, alınan ses kayıtları AKADEMETRE çalışanları tarafından anonim hale getirilerek deşifre edilmiştir. Aynı sorulara farklı odak gruplarında verilen cevaplar NVivo ile analiz edilmiş ve ait oldukları seçmen gruplarına veya demografik özelliklerine göre ortaya çıkan anlamlı örüntüler tespit edilmiştir. Raporun devamında bu örüntüler örnekler çerçevesinde ve geçtiğimiz yıl aynı başlıkla yürütülen araştırma sonucu elde edilen verilerle karşılaştırmalı olarak incelenmektedir.

TEMEL BULGULAR

TÜRKİYE'NİN EN ÖNEMLİ SORUNLARI

2021 yılında olduğu gibi 2022'de de tüm odak gruplarında "Türkiye'nin en önemli sorunları" konusunda bir fikir birliği olduğu görülmektedir. Nitekim "Türkiye'nin en önemli sorunları nedir?" diye sorulduğunda, tüm gruplarda ekonomi, eğitim, enflasyon ve göç konuları öne çıkmıştır. Özellikle ekonomi konusunda katılımcıların yaşam koşullarındaki gerilemenin olumsuz etkisine dair verdikleri somut örnekler bu araştırmada çok daha belirgin durumdadır. Dış politika sadece bir grupta doğrudan bir sorun alanı olarak dile getirilse de göçmenler/sığınmacılar² konusu (bir sonraki bölümde ayrıntılı olarak ele alınmıştır) hem iç hem de dış politika sorunu olarak algılanarak tüm gruplarda sıklıkla tartışılmıştır. Geçtiğimiz yıl olduğu gibi, bu yıl da özellikle muhalefet gruplarında yürütülen odak grup görüşmelerinde "kötü yönetim ve adaletsizlik" vurgusu araştırmada yeniden gündeme gelmiştir.

"Mevcut sistemde ekonomiden başka sıkıntımız yok. Hükümet bunun üstesinden gelemiyor, vatandaş temsil edemiyor; dolayısıyla vatandaşta hükümete karşı güvensizlik oluştu. Artık sadece bir kişiye duyulan güven algısı yıkılmaya başladı... Vatandaş tamamen cebine ve kesesine bakıyor. Markete gittiği zaman almak istediği şeyleri alamadığı zaman öfkesi kat kat artırıyor." (Erkek, 35, MHP)

"Gündem olan sadece ekonomi. Aslında bizim gibi insanlar, orta seviyeli insanların hepsi geriye doğru gidiyor. Zengin olan da bir üst seviyede zengin oluyor. Benim yorumum bu yönde. Evi geçindiren bir

insanım, ben çok zorlanıyorum. Artık bir şeyleri yapmaları gerekiyor. Ben de Tayyip Erdoğan'a oy veriyorum." (Kadın, 27, AKP)

"[İktidarın] halkı kızdırmaması lazım. 250 gram et alın, simit yiyin diyorlar. Sen antrikot yiyeceksin, ben simit." (Erkek, 35, MHP, vurgu eklenmiştir)

"Ben de ekonomi diyorum çünkü kiracıyım, 3 tane çocuk okutuyorum ve bir tek eşim çalışıyor, yetmiyor gerçekten. Çocukların masrafı çok ve hiç bir şekilde memnun edemiyoruz. Ekonomik olarak çok zor şartlardayız. Çocuklar arkadaşlarında görüyor, durumları daha iyi olanlar var tabii ki, anne bu bunu almış biz neden alamıyoruz dediğinde boynum bükülüyor, ne cevap vereceğimi bilemiyorum." (Kadın, 37, MHP)

"Eğitim her şeyin başı, adalet de onunla geliyor. Ekonomi bir şekilde çevrilebilir. Eğitimsiz insanlar adalet sistemini yönetmeye çalışıyorlar." (Kadın, 37, AKP)

"Bu kadar ekonomik kriz olmasının sebebini eğitimsizliğe bağlıyorum. İlkokul seviyesinden en üst okul seviyesine kadar gerçekten düzgün bir eğitim olmuş olsaydı şu an böyle olmazdık." (Kadın, 45, İYİ Parti)

"Eğitim ve ekonomi. Eğitim olmayınca ekonomi de düzgün olmuyor. İlkokul çocukları LGS'ye hazırlık dışında bir şey öğrenmiyor. O bitiyor üniversite. Üniversiteye gelene kadar boş yani. Hiç bir çocukta

görmüyorum ki sosyal bir şeye katulsın. İkincisi ekonomi. Tabii ki ekonomi olmayınca eğitim de olmuyor. Her şey ekonomiye bağlı. Eğitimi de etkiliyor. İkisi birbirine bağlı.” (Kadın, 55, DEVA)

Bu araştırmada öne çıkan bir diğer husus, 2023 yılında yapılması planlanan seçimlerin yaklaşmasıyla birlikte, iktidar bloğunu oluşturan Cumhuriyet İttifakı'nı destekleyen gruplarda özellikle ekonomik sorunlar nedeniyle iktidar partilerinin genç seçmenin desteğini almak konusunda zorlanacağına dair getirilmesidir:

“2023 diyorlar bakalım o zaman ne olacak, kaynaklarımızı çıkaracağız diyorlar ama o zamana kadar da ben devletin [AKP'nin] çok ciddi oy kaybedeceğine inanıyorum. Z kuşağı kesinlikle oy vermeyi düşünmüyor ve partinin gençlere yatırım yapılması gerekiyor.” (Kadın, 43, AKP, vurgu eklenmiştir)

“Adalet sisteminde de aynı şekilde. Bir dava neden 6 ayda sonuçlanmıyor? Sistem o kadar yavaş ilerliyor ki ama Z kuşağı hızlı. Süreci bu yöntemle yürütmedikleri için Z kuşağını kaybediyorlar. Yoksa sistem, işleyiş neticeye ulaşabilse, AK parti yakalayabilir... Z kuşağı bütün zorlukları gördü. Biz kendi dönemimizde daha rahattık. Pandemi gördüler. Darbe gördüler. Görmedikleri hiçbir şey kalmadı. Her şeye hakimler. İBB başkanı seçildiği zaman öğrenci kartlarının yarıya indirildiğini duyunca bütün gençler oy verdi. Ben şahidim. O yüzden partinin ve devletin gençlere yatırım yapması gerekiyor. Biz kalıplaşmışız ama onlar değil. Çocuğu okula gönderiyorsunuz marketten bir şey alamıyor. Herkes faturayı devlete kesiyor. O yüzden devletin ilk başta el uzatmaları gereken bir şey.” (Kadın, 37, AKP)

Her ne kadar kötü yönetim, adaletsizlik, kayırmacılık gibi konular muhalefet gruplarında daha sıklıkla dile getirilse de Cumhuriyet İttifakı seçmenleri arasında da bu konulardan duyulan memnuniyetsizlik araştırma sonuçlarına yansımıştır:

“En büyük sorun adamcılık olduğu için gücü elinden bırakmıyor. Bunu herhangi biri için -örneğin ben MHP'liyim Devlet Bahçeli için de- söyleyebilirim. Süleyman Soylu için de söylerim. Koltuğa

oturan bir daha kalkmamacasına güçlenmek istiyor. Dış politikada da sıkıntılar var. Liyakat olsa çözülebilir.” (Erkek, 35, MHP)

“Bence hem eğitimsizlik hem ekonomi hem de adaletsizlik var. Bir şey konuşacağız konuşamıyoruz. Şu an bizim sesimizin çıkması gerekiyor ama iç savaş çıkar diye sesimizi çıkartamıyoruz. (Kadın, 39, CHP)

“Bence en önemli sorunların başında göçmenlerin, mültecilerin içeride yaşadığı problemler var. Son zamanlarda yapılan zamlar var. 20 yıldır oy veren bir insan olarak diğer insanlarda hak var. Bu kadar vurdumduymaz ki gözü bir şey görmüyor. Ciddi anlamda ülkede başıboşluk var. 3-5 müteahhitin elinde kaldık gibi.” (Erkek, 41, DEVA)

“Benim için en önemli sorun tek adam tarafından haddinden fazla kötü yönetilmek. Yandaşlık var, 3-4 maaş alan var. Maliye Bakanı, Merkez Bankası başkanı, bu kişilerin konuyla alakası olmadığı halde başa getiriliyor. Hiçbir bilgileri yok. Komedyan gibi medyada açıklama yapıyorlar. Uzaya çıkacağız falan diyorlar, bu oldukça kötü bir yönetim. Halktan toplanan vergilerin nereye gittiği belli değil. Yurtdışına kaçırılıyor, büyük bir kısmı heba ediliyor. Medya ellerinde, televizyon ellerinde ve halkın çoğu buna inanıyor.” (Erkek, 50, CHP)

“En önemli sorunumuz yönetilememek, yönetilmemiş gibi yapılıyor.” (Erkek, 60, CHP)

“Enflasyon teknik olarak yoktur diyor. Hayat pahalılığı vardır diyor. O zaman neden haberlerde enflasyonu indireceğiz diyor. Hayat pahalılığı varsa siz başkansınız neden müdahale etmiyorsunuz. Ben diyorum ki tek adamlık memleketimiz için çok önemli bir konudur. Şeffaflık yoktur. Benim için en önemli konu, ilk planda olan şey tek adam tarafından kötü yönetilmektedir.” (Erkek, 50, CHP)

Tek adam sorunu var. Tek adam tarafından yönetilme. Ekonomiden tutun da bir insan her şeyi bilemez. Her konuda uzman olması imkânsız. Uyguladığı politikaların yanlışlığı, başına geçirdiği insanların da yanlış olması. (Erkek, 36, HDP)

Geçen sene olduğu gibi bu sene de özellikle HDP seçmeni katılımcılar tarafından dile getirilen bir diğer sorun ise muhalefetin zayıf görülmesi olmuştur:

“Ülkenin sorunu ilk önce halk, sonra muhalefet, üçüncü de iktidar diyelim. Halk destek vermesi bize bunları yaşamayız. Muhalefet de bir şey yapmıyor, bir araya gelemiyor. HDP'ye yaklaşmanın sebebi muhalefetteki bazı partilerin onu tamamen ortadan silmesi, dışlaması. Gidecek yerleri de yok, muhtaçlar. Bu iktidar yıkılacaksa HDP'siz yıkılmaz.” (Erkek, 42, HDP)

GENEL DIŞ POLİTİKA ALGISI

Odak grup katılımcılarına Türkiye'nin dış politikasıyla ilgili genel olarak ne düşündükleri ile başarılı ve başarısız buldukları alanlar da sorulmuştur. İktidar bloğunu temsil eden Cumhur ittifakı seçmenleri genel olarak dış politikayı başarılı bulduğunu ifade ederken, 2021'de olduğu gibi bu yıl da özellikle savunma sanayinin ilerlemesi, silahlı ve silahsız insansız hava araçları (SİHA ve İHA'lar) özelindeki başarı vurgulanmıştır. Türkiye'nin uluslararası alanda güçlü ve saygın bir duruşu olduğu algısı iktidarın başarılı görüldüğü alanlar arasında yer almaktadır. Benzer şekilde muhalefet gruplarında, özellikle İYİ Parti seçmenleri tarafından daha belirgin bir şekilde, savunma sanayindeki ilerlemeler başarı bulunan alanlar arasında dile getirilmiştir. Buna rağmen muhalefete mensup katılımcıların dış politikada genel olarak daha olumsuz bir bakış açısına sahip olduğu görülmektedir.

Tüm gruplarda Türk dış politikasında başarısızlık olarak görülen temel alanın göçmenler/sığınmacılar olduğu görülürken, bunu artan dış bağımlılık ve yabancılara mülk satışı gibi konular takip etmektedir. 2021 yılı araştırmasında Türkiye'nin diğer ülkelere yaptığı dış yardımlar özellikle iktidar bloğu gençlerinin gündemindeyken, bu yıl yürütülen araştırmada konunun dile getirilmediği görülmektedir.

“Bence İHA'lar, SİHA'lar derken kaynaklarımız Akdeniz'de çıkacak. Bu açıdan devletin çok iyi çalıştığını düşünüyorum. Diğer ülkelerden çok fazla yol kat ettiğimize inanıyorum. Ne yapmak istediyseniz kimseye sormadan yapıyoruz.” (Kadın, 37, AKP)

“Ben dış politikada sorun göremiyorum. Bence gayet iyi. Tayyip Bey sesimizi duyurdu. Zaten şu an İHA'larımız ve SİHA'larımız ön plana çıktı. Dış ilişkilerde iyi durumdayız ve diğer ülkelerden öndeyiz.” (Kadın, 55, AKP)

Tüm gruplarda Türk dış politikasında başarısızlık olarak görülen temel alanın göçmenler/sığınmacılar olduğu görülürken, bunu artan dış bağımlılık ve yabancılara mülk satışı gibi konular takip etmektedir.

“Savunma sanayisinde şablanmadığımız kadar şablandık, ona asla laf söyleyemem. Keşke daha önce olsaydı. Silah sanayisi zaten bizde. Gıda ve silah olduğu sürece zaten kimse dur diyemez. Savunmada becerdik daha da ileri gidiyoruz. Her şeyi dışarı bağı olmadan yapmamız lazım.” (Kadın, 43, İYİ Parti)

Gerek iktidar gerekse muhalefet gruplarının hem fikir oldukları konuların başında göçmenler/sığınmacılar gelirken, bu konuya ilişkin dile getirilen temel kaygıların kültürel,

ekonomik ve güvenlik temelli olduğu görülmektedir. Katılımcılar, göçmenleri bir sorun olarak algılamalarının nedenleri olarak sayılarının fazla olması, rahat-

sız edici davranışları, Türkiye’de kalacakları sürenin belirsizliği, güvenlik sorunu oluşturmaları, demografik yapının değişmesi, kira artışı, enflasyon, işsizlik gibi ekonomik soruna yol açmaları gibi sebepler belirtmişlerdir.

“Demografik yapı bozuluyor ama bir yerde ülkemizin bunun içine itildiğini düşünüyorum. İş çırından çıktı, kadınlarımızın resimlerini çeken, otobüste sapkın harekette bulunanlar, bunlara dur denmesi lazım. İş Suriye’den çıktı, başka başka cellat kılıklı insanlar görüyoruz.” (Erkek, 35, MHP)

“Bu konuda gerçekten Suriyeli ve Afganlara taktım. Gitmeleri gerekiyor. Dedikleri gibi bizi resmen buradan sürecekleler. Burası bizim ülkemiz diyor. Vatandaş denmesine karşıyım, güzel yaptı ama maraz doğdu. Bizi dışlıyorlar.” (Kadın, 26, AKP)

“Göçmen konusu önceden sığınmacı diyordu. Komşunuz savaştaysa halkımı arkaya alırsın. Suriye’de savaş yok, askere de almış adamları gelin dedi. Bunu geçtim Afganistan’dan, Pakistan’dan adamlar yürüyerek geliyor. Göç bildiğin, sığınmacı değil. ...Ben MHP’liyim bunun konuşulması saçma. Kapılar ardında bunu konuşman lazım. MHP’nin en büyük şeyi Türklük, neden oy veriyor milliyetçiliğinden, ülkücülüğünden dolayı ama sen bundan taviz veriyorsun. Hatay kaymakamı diyor ki 200 doğum olsa 150’si Suriyeli. Çok acı resmen Türkiye Araplaştırılacak.” (Erkek, 35, MHP)

“Benim oturduğum sokakta o kadar çok Suriyeli var ki hepsi ev arayıncılar ve kiralari iki katına çıkardılar. Birkaç aile birlikte oturuyorlar dolaşısıyla emlakçı 5 bin TL dese veriyorlar. Belki iyi insanlar ama ben nefret ediyorum... Önceki süreç daha iyiydi. [Recep] Tayyip [Erdoğan] bunları getirdi buraya ama getirmeselerdi çok daha iyiydi.” (Kadın, 37, MHP, vurgu eklenmiştir)

“Bizim ülkemizde bu kadar rahat yaşamaların dan rahatsızım. Bizim ülkeye elini kolunu sallaya sallaya giriyorlar. Benim sokağım da çok fazla zenci var. Yaşam tarzları çok değişik. Tayyip Bey bunları aldığı gibi geri göndermeli. Suriye’deki iç savaştan bize ne. Hem askerlerimizi gönderdik hem de

adamları biz aldık, çocuk yaptılar biz arada savaştık, Mehmetçiğimiz şehit oldu. Süresi doldu, neden gitmiyorlar? Kaç tanesine Türk vatandaşlığı verildi, ne münasebet. Siz mi kazandınız, onlar mı kazandı bu ülkeyi? Evet Tayyipçiyim ama iyi tarafını gördüğüm gibi kötü tarafını da eleştiriyorum. Ben yabancılara çok karşıyım.” (Kadın, 45, AKP)

“En önemli sorunu göçmenler olarak görüyorum. Her şey onların gelmesiyle başladı. Adam aynı evde 5 aile yaşıyor, ben 1 aile yaşıyorum. Ben asgari ücretle senin kiranı nasıl verebilirim. Pahalılık da arttı. Evimi satıp kiraya gelmek zorunda kaldım eşimin işleri bozulduğunda.” (Kadın, 35, DEVA)

“Ben onların yaşadığı gibi yaşayamıyorum, adamlar benden lüks hayat yaşıyorlar. Vergi de vermiyorlar. Bir evde 30 kişi yaşıyorlar.” (Erkek, 36, MHP)

“Suriyelilere falan bakıyorsunuz bakkalları falan var. Kendi çipslerini satıyorlar. Bunlar nasıl geliyor Türkiye’ye. Orada demek ki üretim var, o zaman siz niye buradasınız.” (Kadın, 35, DEVA)

“Mültecilerin ülkemizde yoğunlaşması, bakkala yollarken endişe duymamız. Ben şu an çocuklarımı dışarı yollayamıyorum korkuyorum. (Kadın, 42, CHP)

“Araplarla iş yapalım, ticaret yapalım ama onlarla beraber yaşamak çok farklı bir şey çünkü onların sosyo-ekonomik durumları, psikolojileri bizden çok farklı. Türk vatandaşı olarak bir mülteciyle restoranda yemek bile yemek istemiyorum. Beğenmiyorum kültürlerini. Toplu taşımaya biniyorum, bağırtıyorlar. Ülkemizi herkese açmayalım. Almanya’ya gidemiyorsam, sınava giriyorsam burada da insanlar girsin.” (Erkek, 52, MHP)

“Onların halkı geliyor. Zenginler zengin hayatı yaşıyor, sefiller ona buna sarkıntılık yapıyor, bu ortam bozucu ve rahatsız edici.” (Kadın, 54, İYİ Parti)

“Bakkalını açmışları market açmışlar. Arapça logolar var. Ne ara böyle olduk” (Erkek, 52, MHP)

"Mülteciler. Büyüyerek geliyor. 6-7 ay öncesine kadar böyle değildi. Bu kadar artış yoktu. Dışarıyla ilgili büyük problemlerimiz var. Vatandaş bir şey bakmaz mutfakta yangın varsa, tenceresinde yemek kaynamıyorsa; bitmiştir olay." (Erkek, 50, CHP)

Tüm gruplar tarafından eleştirilen diğer bir konu da geçen sene olduğu gibi yabancılara mülk satışı olmuştur. Bu konuda katılımcılar daha dikkatli politikalar izlenmesi gerektiğini vurgulamakta ve yabancılara mülk satışının sınırlandırılmasını ya da durdurulmasını önermektedir.

"Hanımefendinin dediği gibi 283 bin vatandaşlık verilmiş. En güzel yerleri satıyorlar, oturup da çay içemediğimiz yeri satıyorlar. Toprak satılmasına karşıyım. Recep Tayyip Erdoğan veriyor oy toplamak için diye algılanıyor. Süleyman Soylu açıklama yaptı, kaç bin mahalle belirledik yüzde 20 azaltacağız diye... Dışlamak değil, biz vicdanlı bir ülkeyiz. Taş atana gül atarız. Bunun bir şeyi olması lazım, yerleşim yeri veya bir bölge gösterilecek oraya toplanacaklar. Kimseyi kınamak, aşağılamak istemiyorum. Öyle bir yaşam tarzı değişik. Binamda da var, 16-17 kişi kalıyorlar, öyle bir sesli konuşuyorlar ki. Giyimi ters geliyor, kendime acaba ben mi yabancıyım diyorum. Sultanbeyli'ye gittim arkadaşımın Suriye'ye gittim sandım. Fatih'te bütün tabelalar Arapça yazılı. (Erkek, 35, AKP)

"Biz nasıl Avrupa ülkesine gitmek istesek belirli bir teminat göstermemiz gerekiyor, o teminatı göstererek gelmeleri gerekirdi ya da sığınma kamplarında kalmaları gerekirdi. Bu süreci iyi yönetemediklerini düşünüyorum. Ben yine iktidarı güçlü olarak görüyorum, sadece bu konuda sıkıntı var. (Kadın, 37, AKP)

"Belki bu yap-işlet-devret ile köprülerin yapılması, hastanelerdi iş yerleriydi falan onları çok iyi yaptılar. Ama bunu da onlar fırsata çevirdi ve Türkiye'nin en kıymetli yerlerini aldılar. Bütün güzel yerler yabancıların. Bir yerden sundular, bir yerden aldılar Katarlılar." (Kadın, 45, AKP)

"Ben hiçbir başarı göremiyorum. Başarılı bir iktidar olsa tebrik ederim ama her şeyi sattık ve ülkeyi

yabancılarla doldurduk. Benim imkânım olsa giderim, hiç kalmam. Önceden 4 yaşındaki oğlumla gece 12'lerde dışarıda parklarda oynardık, şimdi korkuyoruz. Her yerde Suriyeli ve Afganlar var. Bir de her şey pahalı olduğu için insanlar marketlerden çalmaya başladı. Hastane yaptık diyor ama biz randevu alıp muayene olamıyoruz. Yol yaptık diyor ben geçemiyorum o yoldan, benzin alamıyorum. Dolayısıyla ben bir şey göremiyorum. (Kadın, 39, CHP)

"Habire topraklarımızı Katarlılar satın alıyor. İki gün önce cenazemiz vardı. Nişantaşı camisine geldik, profile baktım berbat. Eski Nişantaşı'nın ne güzelliği ne de insanları kalmış. Her yerde Araplar, mağazada vitrinde kıyafetler uzun kollu ve modaya uygun değil." (Kadın, 54, İYİ Parti)

"Daha önce kötülediğimiz ülkelerden para istiyoruz. Bir ara İsrail'i kötüledik, Cumhurbaşkanı buraya geldi. Birleşik Arap Emirlikleri'ni kötüledik, ondan para istiyoruz çünkü kasada para yok. Fazla derin mevzular, ayrıntıya girmeden konuşuyorum. Başarılı bulmuyorum, ülkede her yer satıldı ve satılmaya devam ediyor." (Erkek, 50, CHP)

"Bir de vatandaşlık satın alma durumu var. Cebinde 100 bin veya 200 bin dolar olan vatandaşlık ve ev alıyor." (Erkek, 29, İYİ Parti)³

"Türkiye dış politikayı çok iyi yapmış gibi gösteriyor. Ama sonuç sıfır. Dış politika denince Türkiye'nin arası en iyi olduğu Arap ülkeleri, Katar. Ülkemizdeki bir çok yeri Araplar ve Katarlılar alıyor. Dış politika öyle iyi olacaksa hiç olmasın." (Kadın, 36, İYİ Parti)

"Bu devam ederse, 2023 diyoruz bundan sonra devam ederse benim fikrim değişir. Sürekli vatandaşlık verilir, bu sığınmacılar burada kalır, bizi hor görüp iterlerse değiştiririm MHP'ye veririm." (Kadın, 26, AKP)

2021 araştırmasında olduğu gibi bu yıl da iç ve dış politika bağlantısı üzerinde durulmuş ve özellikle kadın katılımcılar Türkiye'nin dış politikada yalnızlaşması ve artan dışa bağımlılık konusunda eleştirilerini dile getirmiştir.

2021 araştırmasında olduğu gibi bu yıl da iç ve dış politikada bağlantısı üzerinde durulmuş ve özellikle kadın katılımcılar Türkiye'nin dış politikada yalnızlaşması ve artan dışa bağımlılık konusunda eleştirilerini dile getirmiştir.

"Bizim öncelikle kendi iç problemlerimizi çözmemiz lazım. İnşallah umuyorum ki düzelecek." (Kadın, 37, DEVA)

"Paramızın değeri olmadığı için dış politikada da değerimiz yok." (Kadın, 35, DEVA)

"Üretici olamamamız. Tüketim çok, üretim az. Gelir gideri dengelemediği için ama İHA falan yapıyor satıyoruz, diyebilirsiniz mesela. Eskiler ne demiş mala zam geldiğinde korkun. Nakliyecii biniyor mazotu o da marketten bize yansıtıyor fiyatı. Bütün olarak ele almak lazım." (Erkek, 35, MHP)

"Üretim yoksa biz her zaman dış ülkelere bağlıyız, onların kölesiyiz." (Kadın, 36, HDP)

"Ülke olarak üretmemiz gerekiyor. Üretelim, neden üretmiyoruz? Topraklarımızda her şey yetişiyor. Dışa bağlı olduğumuzdan dolayı ilerlememiz gerekiyor." (Kadın, 28, AKP)

"Dışarıya bağlı olduğumuz sürece boynumuz bükkük. Ukrayna'yla Rusya arasında savaş var ve biz Ukrayna'dan buğday dileniyoruz. Ayçiçek yağı dileniyoruz." (Erkek, 53, HDP)

"Nereden tutsanız elinizde kalacak bir yönetime sahip bir ülkemiz. Her anlamda dışa bağlılık söz

konusu, hiç bir başarılı politika yok. Benim oturduğum ilçenin yönetim belediyesi AKP'de, çalışmalarını takdir ediyorum. Ama genel olarak, idari olarak baktığımızda hiçbir şey yok." (Kadın, 42, CHP)

"Ben yalnızlaştığımızı düşünüyorum. [Recep] Tayyip [Erdoğan] herkesin yanımızda olduğunu düşünüyor fakat yanımızda kimse yok. Türkiye'ye bir şey olduğu zaman herkes fare gibi deliklerine kaçıyor. Rusya mesela Hristiyan bir ülke, Türk-Müslüman bir ülke değil. Benim dinimden olmayan bir ülkeye neden yardım edeyim. İnşafllı Müslüman olunca ona buna yardım etmek zorunda kalıyorsunuz. Ben ülke olarak yalnızlaştığımızı düşünüyorum." (Kadın, 27, AKP, vurgu eklenmiştir)

Türkiye'nin dış politikada "güçlü" bir duruşunun olup olmadığı konusu bir ayrışma noktası olarak ortaya çıkmaktadır. Özellikle iktidar seçmeni grupları Türkiye'nin dış politikada güçlü ve saygın bir duruş sergilediğini dile getirirken, iktidar seçmeni gruplarındaki MHP'li bazı katılımcılar ile muhalefet seçmeni grupları ülkenin güçlü bir duruşu olmadığını ve dış politikadaki üslubu kavgacı bulduklarını belirtmiştir. Özellikle dış politikadaki sert tutumun sadece görüntüden ibaret olduğu, arka planda ülkenin aleyhine sonuçlandığı vurgulanmıştır.

"Cumhurbaşkanımızın istikrarlı duruşu, bir söz söylediği zaman geri adım atmaması. Ne yapmak istediyse kimseye sormadan yapması. Bunları kim-seden boyun eğmeden yapması bizim ülkemizi çok ileri götürdü." (Kadın, 43, AKP)

Türkiye'nin dış politikada "güçlü" bir duruşunun olup olmadığı konusu iktidar ve muhalefet gurupları arasında bir ayrışma noktası olarak ortaya çıkmaktadır.

“Ben dış politikayı kötü görmüyorum açıkçası eskiye kıyasla daha iyi durumda olduğumuzu düşünüyorum. Saygınlık ve duruş açısından ilerledi.” (Kadın, 36, AKP)

“Recep Tayyip Erdoğan’ı beğeniyorum, dik duruşlu. Herkese kafa tutması o yönden gayet güzel.” (Erkek, 35, AKP)

“Bugüne kadar dış politikada elini sol cebine koymuş parmak sallayan bir lider gördünüz mü? Recep Tayyip Erdoğan bunu yapabiliyor. Aklınızı başınıza alın diyebiliyor. Bu bir cesaret göstergesi ve özgüven meselesi. Arkasını bir yerlere, millete yasladığını gösteriyor... Güçlü bir karakter ve dış politikada söz sahibi. (Erkek, 35, AKP)

“Başarılı bulmuyorum, yanlış strateji izliyoruz ve menfaatçi yaklaşıyoruz. İktidar S-400 almak zorunda kaldı, buna mecbur bırakıldı. Rusya’ya gidildiğinde kapılar açılmadı, sandalyede oturdular bekletiler. Orada dik duruş olmadı. Ukrayna’da da barış elçisi olacağım dedi ama başaramadı.” (Erkek, 35, MHP)

“Olumlu yönde hiçbir şey göremiyorum. Elini masaya vurmak yetlik değildir. İktidar her yere kafa tutuyor.” (Kadın, 36, HDP)

“Dış politikanın iyi yürütüldüğünü düşünmüyorum. Öyle bağırarakla, çağırarakla bir yere gelmiyor. Büyük kitle bizim iktidar nasıl kafa tutuyor diyor. Amerika’ya kafa tutuyor, 3 gün sonra haberlerde duyuyoruz ya bir yer satılmış ya da bir yerden

bir şey vermişiz. Kanallar için detaylarını göstermiyor. Sadece bağırışlar ve kafa tutuşlar gösteriliyor.” (Kadın, 55, DEVA)

“Hükümetin bazı tutumlarının yanlış olduğunu düşünüyorum. Atıp tutulan sözlerin dönüşleri çok iyi olmuyor açıkçası.” (Erkek, 28, CHP)

DIŞ POLİTİKADA SORUNLARIN ÇÖZÜMÜ

Odak grup tartışmalarında en önemli dış politika sorunu göç olarak görüldüğü için, dış politika sorunlarının çözümünde de göç konusunda Suriye’yle ilişkilerin düzeltilmesi, yeni göçmen/sığınmacı kabul edilmemesi, var olanların geri gönderilmesi, sınır güvenliğinin sağlanması gibi geçtiğimiz yıl yapılan önerilerle birebir örtüşen öneriler dile getirilmiştir.

Muhalefet grubu katılımcıların vurguladığı çözüm önerileri arasında daha ılımlı bir politika izlemek, ekonomik ilerleme, dışa bağımlılığın azalması ile Almanya, ABD vb. gibi ülkelerle arayı düzeltmek olduğu görülmektedir.

Muhalefet grubu katılımcıların vurguladığı çözüm önerileri arasında daha ılımlı bir politika izlemek, ekonomik ilerleme, dışa bağımlılığın azalması ile Almanya, ABD vb. gibi ülkelerle arayı düzeltmek olduğu görülmektedir.

“Türkiye’nin dış politikası kesinlikle günü kurtarmak üzerine kurulu. Orta Doğu bağlamında iktidarın Suriye politikasını değiştirmesi ve [Suriye Devlet Başkanı Beşar] Esad ile görüşmesi lazım. Temel mesele Suriye’deki ilişkilerin değiştirilmesi, diğer türlü ülkedeki Suriyelileri gönderemezsin.” (Erkek, 27, HDP, vurgu eklenmiştir)

“Bence ilk önce Almanya ile ilişkilerin düzeltilmesi lazım. Baktığımda Almanya hep arabulucu ve bizim orada yaşayan vatandaşlarımız var. Onların

da orada can güvenliği ve sıkıntı yaşamamaları için Almanya ile olan sorunlarımızın çözülmesi lazım. Topraklarımız verimli ama üretmiyorsunuz dışarıya bağlısınız. Asalak gibi düşünün hep dışarıdan alalım oluyor. Önce ülkedeki üretimi şaha kaldırıp kendi başımızın çaresine bakan ülke olmamız lazım. Paramızı kıymetlendirmemiz lazım. Paramızın hiç bir değeri yok.” (Kadın, 35, DEVA)

“Paranın değerinin olması ve kendi içimizdeki sorunların çözülmesi gerekiyor. Göçmen sorunu geldi, şimdi bunun çözülmesi lazım.” (Erkek, 27, HDP)

“Askeri harcamalar görüldüğü gibi değil. Bunlar ekonomi gerektiriyor. Hem Türkiye içerisinde hem Türkiye dışında diğer ülkelerle barış veya uzlaşma yoluna gidilmesi gerekiyor.” (Erkek, 28, CHP)

“Dışarıyla biraz daha ılımlı davranırsa daha güzel olacak. Bizi alt etmek istiyorlar. Bizim de bu tavrı göstermemiz gerekiyor. Bir yanlış yapıyoruz ama nerede olduğunu kestiremiyorum. Doğru gelmeyen bir şeyler var. İnşallah düzelir zor bir dönemdeyiz. Çocukların geleceği için zor bir süreçteyiz. Çocuklar dışarı gitmek istiyor. Kıymetimi mi bilmiyoruz ya da bir yerlerde yanlış yaptığımızı farkında mı değiliz bilmiyorum.” (Kadın, 44, MHP)

Bunlara ek olarak, bir önceki bölümde dile getirildiği üzere gerek iktidar gerekse muhalefet seçmenleri tarafından yabancılara mülk satışıyla ilgili öneriler de odak grup tartışmalarında öne çıkmış ve iktidarın bu politikalara son vermesi veya belirli kriterlere uyması gerektiği çağırısı yapılmıştır.

“DOST” VE “DÜŞMAN” ALGISI

İktidar ve muhalefet gruplarında gerçekleştirilen odak grup görüşmelerinde Türkiye'nin dost ve düşmanlarının kimler olduğu sorulmuştur. Bu sorulardaki amaç, ikilikleri ya da önyargıları beslemek değil; bu kelimelerin yarattığı çağrışımların ne derecede sorgulandığını ve üstünde düşünüldüğünü anlayabilmektir. İlk tepkiler Türkiye'nin uluslararası arenada gerçek bir dostu olmadığı fakat bir çok düşmanı olduğu yönün-

de olmuştur. Düşmanlar arasında ABD, İsrail, Rusya, Yunanistan gibi ülkeler daha fazla telaffuz edilse de bu ülkeler ile resmi olarak zaman zaman iyi ilişkiler kurulduğu ya da kurulması gerektiği de bazı katılımcılar tarafından dile getirilmiştir. Düşmanlık sebebi olarak ise Türkiye'nin güçlenmesinin istenmemesi, Müslüman bir ülke olması gibi sebepler öne sürülmüştür. 2021 araştırmasında da dış politikada dost ve düşmanlıktan ziyade çıkarların savunulması gerektiği vurgusunu yapan katılımcıların bu yıl da benzer bir eğilimde olduğu görülmektedir. Nitekim, 2021 araştırmasında olduğu gibi bu yıl da, resmi olarak dost ülkelerin başında Azerbaycan, Pakistan ve Katar sayılmasına rağmen, bu dostlukların da çıkar ilişkisine bağlı olduğu bazı katılımcılar tarafından ifade edilmektedir.

2021 araştırmasında olduğu gibi bu yıl da, resmi olarak dost ülkelerin başında Azerbaycan, Pakistan ve Katar sayılmasına rağmen, bu dostlukların da çıkar ilişkisine bağlı olduğu bazı katılımcılar tarafından ifade edilmektedir.

“Azerbaycan'ı yöneten aynı bizim gibi tek adam. Ve Azerbaycan Türkiye arasında sevkiyat var. Sevkiyat bozulsun o da düşman olur... Menfaat diyelim.” (Erkek, 53, HDP)

“Türk'ün Türk'ten başka dostu yoktur diyen çok güzel söylemiş. Azerbaycan tabii savaşta yardım ediyor ama biz onlara yardım etmesek etmezler, böyle şeyler karşılıklı sonuçta. O yüzden hiçbir ülkenin dost olduğunu düşünmüyorum. Hepsini birbirinin kuyusunu kazıyor.” (Kadın, 37, CHP)

“Benim dostum yok, Türkiye'nin hiç yok. Herkes fırsatçı, menfaatçi kendini kurtarma peşinde. Azerbaycan gibi Müslüman bir ülkeyle ters düş-tüğümüzü düşünün. İnsanlar düşünüyor, ülkeler mi düşmeyecek?” (Kadın, 27, AKP)

“Ben Türkiye ve diğerleri olarak yorumluyorum. Bütün Türk devletlerinin başında biz varız. Biz olmasak onlar da olmaz. Azerbaycan bile gücünü bizden alıyor. Cumhurbaşkanı olduğumuz sü-rece Azerbaycan yanımızda. Biz güçlü olduğumuz sürece onlar yanımızda.” (Erkek, 36, MHP)

“Dönemsel bence. Kardeşimiz dediğimiz Esat'la bu duruma gelebiliyoruz. [ABD Başkanı Joe] Biden'la da yine aynı şekilde. Oluyor, Libya'da, İsrail'de yaşananlar ortada. Durumlar ortada. Çıkarlar doğrultusunda değişiyor. Tükürdüğünü yalamakla olmuyor. Ülke idare eden birinin daha sakın daha net kararlar vermesi gerekiyor. Belki Kaşıkçı olayında en başta niye biz o tepkiyi veriyoruz... Dış ilişkilerde her zaman dün dünde kalır. Bu yolda yürümeliyiz. Kimseye dost olarak güvenmemeliyiz, ebedi düşman olarak da bak-mamalıyız. Ülkemizin menfaatlerini koruyorsa o benim dostumdur.” (Erkek, 42, AKP, vurgu ek-lenmiştir)

Özellikle muhalefet seçmenleri arasında Türkiye'ye yönelen düşmanlıkların hükümetin dış politika yürütme tarzı nedeniyle kaynaklandığını düşünenlerin de olduğu görülmektedir:

“Bence biz kendi kendimize kuruntu haline getir-mişiz. Uluslararası sisteme uygun davrandığımız, kabadayı gibi davranmadığımız ve kimse kimseye bulaşmadığı sürece herkesle anlaşabilir.” (Erkek, 27, HDP)

“Bu saatten sonra değişmemiz lazım. Kurnazlık-ları bırakmamız lazım. İyi niyetli olacağız. Hak-kımızı korumak ayrı bir şey. Bizim cumhurbaşkanımız her şey karşısında agresif konuşuyor. Bu kavgacı bir üslup. Kendimizi ezdirmiyoruz ama bazı yerlerde anlayışlı olmak lazım. Tatlı sert bir politika düzenlersek dostumuz olur.” (Erkek, 50, CHP)

“[Düşmanlık] İktidarla alakalı, ilişkilerle alakalı, sürekli atar gider bir yönetim biçiminden kaynak-lı.” (Kadın, 42, CHP, vurgu eklenmiştir)

Özellikle muhalefet seçmenleri arasında Türkiye'ye yönelen düşmanlıkların hükümetin dış politika yürütme tarzı nedeniyle kaynaklandığını düşünenlerin de olduğu görülmektedir.

“Dış politikada sadece Arap ülkeleriyle yapılan anlaşmalar var. Onlara verilen vatandaşlık var. On-ların yama ettiğini sanıyor. Yunanistan'da arada çatışmalar var, haberlerde görüyoruz. Düzgün bilgi akışı alamıyoruz. Hepsini topladığımızda dış poli-tikada bizim politikamız yok. İçimiz bu kadar kar-maşıkken dışarı da şunu yapma bunu yapma sadece gündemi oyalama dâhil zaman geçirme. Politika olduğunu düşünmüyorum.” (Erkek, 36, HDP)

TÜRK SİLAHLI KUVVETLERİ'NİN ÜLKE SINIRLARI DIŞINDAKİ VARLIĞI

Katılımcılara Türk Silahlı Kuvvetleri'nin (TSK) ülke sınırları dışında düzenlediği operasyonlara ilişkin gö-rüşleri sorulmuştur. Katılımcıların çoğu Türk Silahlı Kuvvetleri'nin sınır güvenliği söz konusu olduğunda ülke sınırları dışında düzenlediği operasyonları desteklediği görülmektedir. Özellikle iktidar bloğu seç-menlerinde 2021 araştırmasında olduğu gibi sınır dışı operasyonları bir güç gösterisi olarak yorumlayanların olduğu dikkat çekmektedir.

Muhalefet seçmeni gruplarında ise katılımcılar arasında ordunun güçsüzleştiğini düşünenler veya sınır olmayan bölgelere asker gönderilmesini eleştirenler de bulunmaktadır. Bu bakımdan geçen sene olduğu gibi, bu sene de kadın katılımcıların sınır ötesi askeri operasyonlara yönelik daha olumsuz ve eleştirel bir bakış açısına sahip olduğu görülmektedir.

“Güç gösterisi olması gereken bir şey. Türkiye başarısız bir durumda. Diğer ülkelerin de bunu yapması gerekiyor.” (Kadın, 36, AKP)

“Eskiden tabii daha güçlüydü. Siyasetçiler ve asker birbirine girdiği ve siyaset konuşulduğu için askerlerin gücü azalmış durumda.” (Erkek, 35, MHP)

“Askerinin eski varlığı, güçlülüğü yok. Eskiden askeriyenin bir havası, atmosferi vardı. Haberlerde konuşulduğu zaman biz insanlar biraz korkardık.” (Erkek, 41, DEVA)

“Sınırlarımızı tehdit eden durum varsa TSK'nın sınırına yakın ülkelere (örn. Suriye, İran ve Irak) müdahalesi önemli, artık İHAlar mevcut. Sınırımızın çok dışında, örneğin Libya'da Afganistan'da olmamıza ne gerek var. Bunlar Osmanlı zamanında yapıyordu. Yapacağımız harcamayı vatandaşın asgari ücretinde iyileştirme için kullanmak gerek. Vatandaş düşünmüyorlar yazık, günah. Vatan için elbette tamam savaşalım fakat başkasının vatanından banane kardeşim.” (Erkek, 52, MHP)

Özellikle kadınlardan TSK'nın sınır ötesi operasyonlarına yönelik eleştirilerinin şehit olan askerler üzerinden şekillendiği görülmektedir:

“Milletvekillerinin çoğu çocuklarını askere göndermiyor. Sen, ben gönderiyoruz. Tamam, vatanım sağolsun da neden olsun? Sen çocuğunu gönderme, olan masum köylüye olsun. İnanın kendi evladım ölmüş gibi ne kadar acı kötü bir durum. Sen şov yapacaksın diye vatandaşım ölmesin. Ben evladımı göndermeyeceğim. İmkânım olsa ben de gideceğim bu ülkeden.” (Kadın, 38, CHP)

“Eğer ülkemi korumak adına sınır ötesi operasyon yapılıyorsa yapılsın. Suriyelileri destek olmak için yapmasın. Onların kendi işçileri. Parayla yapılan askerlikten bahsetmiyorum. Uzman çavuş olduklar erler gidiyordu bir şey bilmeden. Evde çocuğum silah tutmayı bilmez. Sınırlara gidiyordu çok üzülüyordum.” (Kadın, 45, İYİ Parti)

“Desteklemiyorum neden benim askerim orada heba oluyor. Çok üzülüyorum, harcanan maddiyat olsun, asker olsun. Suriye için onların şehit olması bana çok dokunuyor... Villada bayrak görmedik. Hep fakirin

evinde. Bedelli olmadan da önce. Ne yapıyor fakiri gönderiyor sınıra, doğuya.” (Kadın, 36, HDP)

“Ben de desteklemiyorum sınır ötesi operasyonları ve o kadar evladın şehit olmasını. Bunun desteklenir bir tarafı yok.” (Kadın, 42, CHP)

“Çocuğum, yeğenim, akrabamın oğlu neden onların sınırlarına gitsin. Yeğenimi destekledim paralı askerlik yapsın diye, yardımcı olduk. Bu derece askerlikten soğuttular... Bir evladı yetiştirmek kolay mı? Oğlum olmadığı için seviniyorum. O çocuğu büyütme sonra askere göndermek. Şehit oldu haberiyle bayrak asmak marifet mi?” (Kadın, 54, İYİ Parti)

“Askerlerin ölmesini istemiyorum. Geremediği sürece kendi sınırlarımızın dışında olmasın. Suriye veya başka ülke için üzülmüyorum şehit haberleri duyunca.” (Kadın, 37, DEVA)

AVRUPA BİRLİĞİ VE NATO ÜYELİĞİ

Odak grup tartışmalarında katılımcılara Avrupa Birliği ve Kuzey Atlantik İşbirliği Örgütü'ne (*North Atlantic Treaty Organisation*, NATO) bakış açıları da sorulmuştur. AB üyeliğine Türkiye'deki hayat standartları ve gelişmişlik düzeyinin yükselmesi bakımından çoğunlukla olumlu yaklaşıldığı görülürken, katılımcılar arasında üyelik sürecinin gecikmesi konusunda yine eleştiriler dile getirilmiştir. Olumsuz yaklaşan katılımcılar ise Türkiye'nin bağımsız olması gerektiğini vurgulamıştır.

2021 araştırmasında katılımcılar genel olarak NATO ile çok bilgileri ya da fikirleri olmadığını belirtirken, görüş belirtenler ise NATO'nun gereksiz olduğunu ya da NATO'dan çıkılması gerektiğini ifade etmiştir. Bu sene ise Rusya'nın Ukrayna'yı işgalinin akabinde NATO'ya üyelikleri gündeme gelen Finlandiya ve İsveç üzerinden Türkiye'de gündemi uzunca bir süre meşgul eden NATO'ya yönelik bakış açısının değiştiği gözlemlenmektedir. NATO ile ilgili olarak da katılımcıların bir takım eleştirileri olsa da Türkiye'nin NATO'da üye olarak kalması gerektiği gerek iktidar gerekse muhalefet seçmeni gruplarında dile getirilmiştir.

“Tabii, [AB üyeliği] bize üste taşıyacak.” (Erkek, 35, AKP, vurgu eklenmiştir)

“AB'ye girilmeli, ki bence çok geç kaldık. Biraz çağ atlaması lazım, yükselelim, güçlü olalım.” (Kadın, 31, CHP)

“[Türkiye'nin NATO üyeliği] olmazsa olmaz, güvence.” (Erkek, 35, MHP, vurgu eklenmiştir)

“Gönül ister Rusya gibi biz de kafa tutalım veya NATO'ya gerek duymayalım. Şu an bizim için gerekli.” (Kadın, 28, AKP)

“Bence AB yüzde 100 lazım. NATO'dan da kesinlikle çıkmamalıyız ve üye olarak devam etmeliyiz. Savaşa çok meyilli bir ülke olduğumuz için bir korumaya kalkanı.” (Kadın, 35, DEVA Partisi)

“NATO'dan çıkılması çıkarımıza değil. Güç dengesi için NATO'da kalabiliriz.” (Erkek, 27, HDP)

NATO ile ilgili olarak da katılımcıların bir takım eleştirileri olsa da Türkiye'nin NATO'da üye olarak kalması gerektiği gerek iktidar gerekse muhalefet seçmeni gruplarında dile getirilmiştir.

“AB'ye ne zaman girilecek, girilecekse girilsin yani. NATO'da üye olarak varlığımız da olmalı tabii.” (Kadın, 35, İYİ Parti)

“[AB'ye] zaten uzun zamandır bizi almıyorlar ve almayacakları için de girmeye gerek yok. [NATO] olsa da olur olmasa da olur. NATO'nun varlığı bize askeri güç katar, o şekilde yanımızda olabilirler dış güç olarak.” (Erkek, 29, İYİ Parti)

“Şimdi NATO'dan çıkmaktan falan bahsediliyor. NATO'dan çıkmak şu manaya geliyor. Ben Rusya'da 6 sene yaşadım, iyi biliyorum. Türkiye'yle alakalı saldırgan eğilimler beslediğini biliyorum. Anında saldıracak. Evet, anında saldıracak. NATO bir şemsiye. NATO'dan çıkıyorum demek Rusya'nın saldırısına açık hale gelmek demek.” (Erkek, 42, HDP)

RUSYA-UKRAYNA SAVAŞI

Dış politika gündemine uygun olarak Rusya-Ukrayna savaşı konusunda da katılımcıların görüşleri sorulmuştur. Katılımcıların çoğunluğu Türkiye'nin savaşta tarafsız ve aracı bir konumunda olmasını tercih ettiklerini vurgulamıştır. Katılımcılar özellikle Rusya konusundaki endişelerini dile getirirken, Rusya-Ukrayna savaşının Türkiye için dış politikada bir fırsat yarattığını düşünenler de mevcuttur. Benzer şekilde muhalefet seçmenleri arasında söz konusu savaşı, iktidarın kendi çıkarına kullandığını düşünenler de bulunmaktadır.

“Zaten şu an kendi sorunlarımız çok. Ülkemizde ekonomik sorun var. Para olmadığı için zamlar oluyor. Savaşa girmek mantıklı gelmiyor bana. Psikolojik ve ruhsal savaşlar başladı. Artık roket atıp bir yeri vurmamak çok mantıklı gelmiyor. Mantıklı olan gücünün yanında olmak.” (Erkek, 37, AKP)

“Her iki tarafa da savaşı durduralım çağrısı devam ediyor. Bence en mantıklısı bu. Bu savaşın bir an evvel durup tarım alanlarının faaliyete geçmesi lazım, bizim de oradan çok miktarda ithalatımız söz konusu. İnsanlar mülteci durumuna düştüler. 6 milyona yakın başka ülkelere giden Ukraynalı kadınlar ve çocuklar var. Çok iyi ve hoş bir durum değil. Şu an uyguladığımız politika en iyisi. Dünyaya durun çağrısı yapıyor. Ekstra müdahale edip bir sıkıntı çekmemek lazım.” (Erkek, 36, MHP)

“Rusya ve Ukrayna bizim en çok ticari ilişkimiz olan ülkelerden. Ben bu müzakerelerin hepsini izledim. Ukrayna'nın müzakerecileri ve Rusya

Türkiye'de yapılacağını konuşuyorlar. İki tarafın da müzakerecilerinin Türkiye'yi istemesi bizim için güzel ve olumlu bir şey. İstanbul ve Antalya'da yapılması bizim için çok önemli. Ukrayna'yla Rusya'yla düşman olamayız çünkü ciddi anlaşmalarımız var. Bu savaşta kesinlikle Rusya kabahatli, Ukrayna'yı kandırdılar. Bizim yapıcı olmamız gereken konularda yapıcı olduk. Biz millet olarak barıştan yanayız. Tutum gayet iyi ve böyle devam etmeli.” (Erkek, 36, AKP)

“Türkiye'nin savaş sırasında arabulucu olması güzel. Rusya'yı kızdırmak kimsenin işine gelmez. Arabulucu olarak kalması mantıklı.” (Kadın, 35, DEVA)

“Arabulucu olması önemli. Ukrayna'nın sorunu çözmesi lazım. Bizi de baya etkiliyor. Daha da geliştirilmeli.” (Erkek, 27, HDP)

HDP)

“O kadar büyük Amerika, Almanya varken bizim çıkıp da ortak arabuluculuk yapmamız saçma geldi. İyi ki yapıyoruz gibi katılmadım.” (Kadın, 54, İYİ Parti)

“O orada kendi reklamını yaptı. Reklamın iyisi kötüsü olmaz. Türkiye'yle alakası yok kendi [Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan] reklamı.” (Kadın, 55, DEVA, **vurgu eklenmiştir**)

“Birilerinin iç işlerine karışmamıza gerek yok. Onlar kendi kendilerini yesinler.” (Kadın, 45, İYİ Parti)

“Sen kimsin Rusya ile Ukrayna arasında arabuluculuk yapıyorsun. Sen kendi yağında kavrul.” (Kadın, 46, İYİ Parti)

“Arabulucuk çalışmaları çok önemli. İki ülkenin heyetlerini bir araya getirmek için hükümet elinden geleni yaptı. ... buğday krizi başlayacak ama ülke elinden geleni yapıyor.” (Erkek, 38, DEVA)

DIŞ POLİTİKA VE İLİŞKİLİ MESELELER HAKKINDAKİ YANLIŞ BİLGİLER

2021 araştırmasında olduğu gibi bu yıl da araştırmada dikkat çeken hususlardan birisi dış politikaya ilişkin katılımcılar tarafından yanlış bilinenler ile komplo teorilerini andıran görüşler olmuştur. Geçen yıl göçmenler/sığınmacılara ilişkin yanlışlar araştırmada sıklıkla yer alırken, bu yıl özellikle Rusya-Ukrayna savaşı, NATO ve Lozan Antlaşması'na ilişkin birtakım yanlışlar dile getirilmiştir. Geçtiğimiz yıl olduğu gibi bu yıl da yanlış bilgilerinin çoğunun iktidar bloğu seçmeni katılımcıların yer aldığı görüşmelerde gündeme getirildiği tespit edilmiştir.

“100 senelik anlaşma mı olur? Kendi bor madenlerimizle ilgili 5-10 sene sonra haber yapacaklar. 100 sene çok. Tayyip Erdoğan 2023 diyor.” (Erkek, 35, AKP)

“Ümit besliyorum 2023'te Lozan Anlaşması'nın son bulması falan konuşuluyor. Araştırıyorum, ba-

kırıyorum inşallah iyiye gider diye düşünüyorum.” (Kadın, 28, AKP)

“Mondros Ateşkes Antlaşması, o bitiyor sanırım, o yüzden boğazlarda sıkıntı çıktı ve dünya çok fazla korkuyor çünkü biz daha serbest olacağız. Kaynaklarımızı kendimiz çıkabilir güçlü olacağız. Kendi kaynaklarımızı kendimiz çıkaracağımız için bizi tehdit altına sokmak istiyorlar, ülkemizi bozmak için, iç savaş çıkarmak için bütün Müslüman ülkelerinde iç savaş çıkardılar galiba sıranın bize gelmiş olduğunu düşünüyorlar bu yönden tehdit altındayız diye düşünüyorum ama biz bağımsız ülke yolunda giderken ayağımıza taş değdirmek istiyorlar.” (Kadın, 43, AKP)

2021 araştırmasında olduğu gibi bu yıl da araştırmada dikkat çeken hususlardan birisi dış politikaya ilişkin katılımcılar tarafından yanlış bilinenler ile komplo teorilerini andıran görüşler olmuştur.

“Allah, 3. Dünya Savaşı çıkacak diye Kuran-ı Kerim'de yazmış. Şu an zamanı, sonuna doğru yaklaşıyoruz. Savaşağımız İsrail ve Amerika [Birleşik Devletleri].” (Erkek, 35, AKP, vurgu eklenmiştir)

“[NATO üyeliğini] destekliyorum, ... aslında bizi almışlardı, Ecevit reddetti.” (Kadın, 45, İYİ Parti, vurgu eklenmiştir)

“Ukrayna'da savaş varmış gibi gözüküyor. Rusya savaşıyor gibi gözüküyor, arkasında başka bir şey var. Savaş mı, hedef şaşırtma mı anlamış değilim. Buğday alımımız etkilemeye çalışıyorlar, Türkiye'de çiftçi var. Senaryo diye mi aklıma geliyor.” (Erkek, 52, MHP)

SONUÇ

“Türkiye’de Dış Politikaya Yönelik Yaklaşım ve Algılar, 2022” araştırması iktidar ve muhalefet partilerini destekleyen seçmenlerin Türkiye’de dış politikaya yönelik algı ve yaklaşımlarını incelemek amacıyla yürütülmüştür. İstanPol tarafından AKADEMETRE işbirliğiyle 13-19 Haziran 2022 tarihlerinde gerçekleşen 8 odak grup görüşmesi kapsamında görüşülen 48 katılımcının başta Türkiye’nin sorun alanları olmak üzere, dış politikaya yönelik genel bakış açıları, dost-düşman algıları, sınır ötesi operasyonlara yönelik bakış açıları ile Avrupa Birliği ve NATO üyeliklerine yönelik yaklaşımları araştırma kapsamında derinlemesine analiz edilmiştir.

Araştırma kapsamında elde edilen bulguların yer aldığı bu rapor, giriş bölümünde de ifade edildiği üzere, katılımcı profilleri nezdinde genellemeler yapmaktan ziyade örneklem grubunun araştırma kapsamındaki sorulara yönelik yaklaşım ve algılarının derinlemesine analizine odaklanmaktadır. Halihazırda literatürde yer alan nicel araştırmaların aksine nitel yöntemlerden odak grup görüşmeleri kullanılarak yürütülen araştırma gerek mevcut literatüre gerekse de seçim arifesinde yapılan tartışmalara veri sağlama potansiyeline sahiptir. Araştırmada da ortaya konulduğu üzere, vatandaşların öncelikleri “Türkiye’nin en temel sorunları” başlığı altında sıralandığı şekilde ekonomi, enflasyon, eğitim üzerinden şekillenirken, dış politika daha çok dolaylı yoldan vatandaşların öncelikleri arasında yer almaktadır. Dış politika konularına ilişkin vatandaşların kısıtlı bilgi seviyesi düşünüldüğünde bu durum normal olarak düşünülebilir fakat iç ve dış politika ayırımının giderek belirsizleştiği bir ortamda dış politika kararlarının vatandaş etkilemesi de kaçınılmaz hale gelmektedir. Bu çerçevede, araştırma kapsamında iktidar ve muhalefet seçmeni grupların ayrı ayrı ve karma olarak bir araya getirildiği odak grup tartışmalarının sağladığı veriler vatandaşın dış politikaya yönelik algılarını anlamaya yardımcı olacaktır.

Türkiye’de ana kutulaşma eksenleri başında gelen iktidar ve muhalefet desteği odak grup tartışmalarına

da yansımıştır. Ayrışmaların belirgin olduğu alanların başında hükümetin dış politika performansı ile Türkiye’nin uluslararası alandaki duruşu olmuştur, nitekim iktidar bloğunu destekleyen katılımcılar bu konularda destek ifade ederken, muhalefet gruplarında bu konulara eleştirel bir bakış açısı hakim olmuştur. Tüm eleştirilere rağmen muhalefet partilerini destekleyen katılımcılar başta savunma sanayi ve sınır güvenliği söz konusu olduğunda sınır ötesi operasyonlar konularındaki desteklerini dile getirmişlerdir. Katılımcılar arasında bu konudaki eleştirilerin daha çok kadınlar tarafından dile getirildiği de araştırmada öne çıkan bir diğer husus olmuştur. Söz konusu ayrışmalara rağmen, gerek iktidar gerekse muhalefet bloğu seçmeni katılımcılarının özellikle göçmenler/sığınmacılar, dost-düşman algısı ile öncelikli sorunlar konusunda hemfikir oldukları görülmüştür.

Raporda vurgulandığı üzere, seçmen grubu fark etmesizin bu yıl da tüm katılımcılar Türkiye’nin en önemli sorunları arasında ekonomi, enflasyon, eğitim ve göçmenler/sığınmacılar konusunu gördüğünü ifade etmiştir. Ekonomide yaşanan sorunların vatandaşın cebini doğrudan etkilemesinin doğal bir sonucu olarak dış politika konuları gündemin en gerisinde yer almakta ve ancak göçmenler/sığınmacılar üzerinden dolaylı olarak katılımcılar tarafından dile getirilmiştir. Göçmenler/sığınmacılarla ilgili temel kaygılar göçmen/sığınma-

cı sayılarının fazla olması, rahatsız edici davranışları, Türkiye'de kalacakları sürenin belirsizliği, güvenlik sorunu oluşturmaları, demografik yapının değişmesi, kira artışı, enflasyon, işsizlik gibi ekonomik soruna yol açmaları görüşmelere yansırken, özellikle son yıllarda artan şekilde görülen mülk satışı ve mülk satışı üzerinden vatandaşlık alınması uygulamasının katılımcılar tarafından tepkiyle karşılandığı tespit edilmiştir.

Dış politikaya yönelik genel algıya bakıldığında ise özellikle iktidar bloğu seçmenlerinin hükümetin dış politikasını genel olarak başarılı bulduğu görülürken, bu başarıda savunma sanayisindeki ilerlemenin önemli bir yeri olduğu görülmektedir. Bu konu muhalefet seçmeni katılımcıları tarafından da Türkiye'nin savunma sanayisinde ve özellikle İHA ve SİHA'lar üzerinden önemli başarılarla imza atıldığı şeklinde dile getirilmiştir. Türkiye'nin, özellikle Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan liderliğinde, uluslararası politikadaki güçlü ve saygın duruşu da iktidar bloğu katılımcıları tarafından dile getirilmiştir. Muhalefet gruplarının dış politikaya yönelik algısı daha olumsuzken, bunun yansımaları genel olarak göçmen/sığınmacılara yönelik eleştiriler, artan dış bağımlılık ve yalnızlaşma üzerinden olmuştur. Özellikle kadın katılımcıların bu konuda daha eleştirel bir tutum içinde olduğu görülmüştür. Muhalefet seçmenlerinin sığınmacı/göçmenlere yönelik eleştirileri benzer şekilde iktidar seçmenleri tarafından da paylaşılmaktadır.

Dış politikada başlıca sorun olarak tanımlanan sığınmacı/göçmen konusuna yönelik çözüm önerilerinin başında Suriye yönetimiyle ilişkilerin normalleşmesi, sığınmacı/göçmenlerin kabulünün durdurulması ve geri gönderilmesi şeklinde olmuştur. Dış politikadaki yalnızlaşma ve artan dış bağımlılığın çözümü ise katılımcılar tarafından ülkede üretimin artırılması ile özellikle muhalefet seçmeni tarafından dile getirilen iktidarın izlediği sert ve saldırgan üslubun daha uzlaşmacı ve barışçıl bir yöne evrilmesi gerektiği yönünde ifade edilmiştir. Özellikle muhalefet seçmeni katılımcıları hükümetin dış politikadaki tartışmacı tutumunun sadece görüntüden ibaret olduğunu vurgularken, arka planda tavizler (Kaşıkçı davası vb.) verilmesinin önünü açtığı eleştirisini yapmıştır.

Türk Silahlı Kuvvetleri'nin sınır ötesi operasyonları ko-

nusunda ise özellikle sınır güvenliğine yönelik tehditlerin varlığı halinde çoğu katılımcı destek belirtmiştir. Daha çok yakın çevredeki tehditlerle mücadele için bu yöntemin kullanılması, tercihen asker göndermekten ziyade İHA ve SİHA'lar aracılığıyla operasyonların gerçekleşmesi ve Afganistan gibi uzak coğrafyalardaki askeri maceralardan kaçınılmasının gerekliliği katılımcıların tartışmalarında öne çıkmıştır. Bu konuda dikkat çeken bir diğer husus ise muhalefet seçmeni kadın katılımcıların şehit olan askerler nedeniyle sınır ötesi operasyonlara daha soğuk bakması olmuştur.

Dost-düşman algıları konusunda da tüm katılımcı gruplarında Türkiye'nin çok az dostu fakat çok fazla düşmanı olduğu anlayışının hakim olduğu görülürken, söz konusu tanımlamaların aslında çıkar bazlı olduğu ve gerektiğinde değişebildiği ifade edilmiştir. Dost ülkeler arasında sıklıkla ifade edilen Azerbaycan konusunda dahi katılımcılar çıkar olmaksızın dostluktan bahsedilemeyeceği şeklinde şüpheli yaklaşımlarını ortaya koymuştur.

Bir diğer tartışma konusu olan Türkiye'nin AB ve NATO üyelikleri konusunun da yine iktidar ve muhalefet grupları fark etmeksizin çoğu katılımcı tarafından desteklenmesi olmuştur. Burada da katılımcıların gerek AB'nin sağlayacağı standartlar gerekse NATO'nun sağlayacağı caydırıcılık unsurları nedeniyle destek belirttikleri vurgulanmalıdır. Desteklemeyen katılımcılar ise Türkiye'nin bağımsız olmasını istediklerini belirtmişlerdir.

Bu yıl gündeme gelen Rusya-Ukrayna savaşı konusunda da katılımcılar Türkiye'nin tarafsız kalması gerektiğine vurgu yaparken, çoğu Türkiye'nin oynadığı arabuluculuk rolünün de önemli olduğunun altını çizmiştir. Fakat muhalefet seçmeni bazı katılımcılar Türkiye'nin arabulucu rolü oynamasını eleştirmekte ve Türkiye'nin bu konuya karışmaması gerektiğini düşünmektedir.

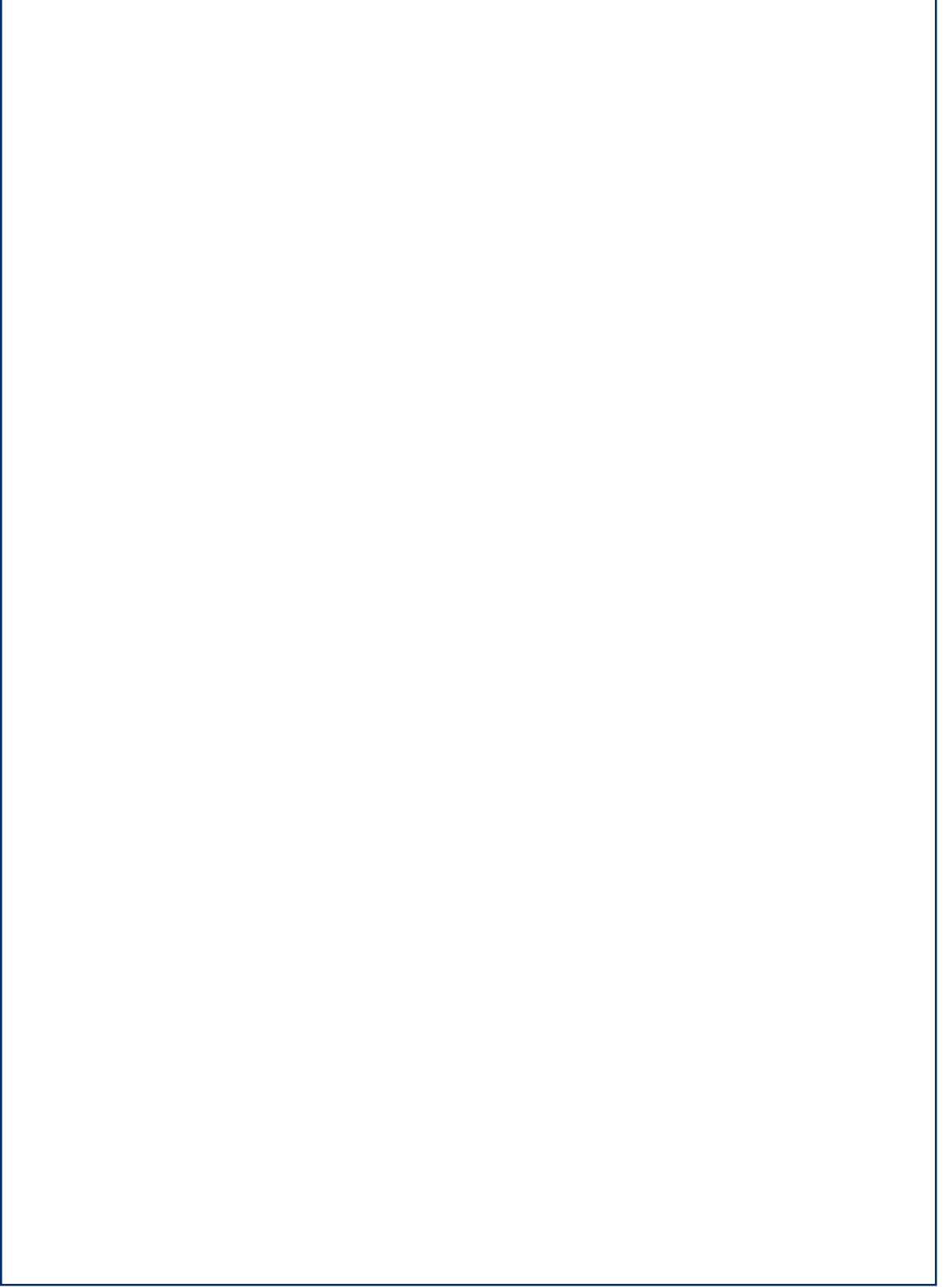
Geçtiğimiz yıl olduğu gibi bu yıl da özellikle iktidar bloğunu destekleyen katılımcılar arasında dış politikaya ilişkin yanlış bilgiler ve komplo teorilerini andıran görüşlerin dile getirildiği tespit edilmiştir. Bu yıl yanlış bilinen konular arasında gündeme paralel olarak Rusya-Ukrayna savaşı ile Lozan Antlaşması'nın öne çıktığı görülmektedir.

NOTLAR

- 1 Pınar Sayan ve Edgar Şar (2021), “Türkiye’de Dış Politikaya Yönelik Yaklaşım ve Algılar”, İstanPol. Erişim Linki: <https://www.istanpol.org/post/türkiye-de-diş-politikaya-yönelik-yaklaşım-ve-algılar>
- 2 Odak grup görüşmelerinde “göç”, “göçmen”, “sığınmacı” ve “mülteci” kavramlarının genel itibariyle Türkiye’de geçici koruma statüsünde yaşayan Suriyelileri ifade etmek üzere kullanıldığı görülmektedir. Fakat, Ağustos 2021’de ABD’nin Afganistan’dan çekilmesi sonrası yaşanan gelişmeler ve Türkiye’de gündeme gelen Afgan göçmenlerin de söz konusu referanslarla kullanıldığı tespit edilmiştir. Bu sebeple rapor içeriğinde kavramsal kargaşaya yol açmamak adına göçmenler/sığınmacılar ifadeleri beraber kullanılmaktadır.
- 3 13 Mayıs 2022 tarihinde yapılan ve 31834 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanan 5554 sayılı Cumhurbaşkanlığı Kararının 1. maddesi uyarınca, Türk Vatandaşlığı Kanununun Uygulanmasına İlişkin Yönetmeliği’nin “Türk Vatandaşlığının istisnai olarak kazanılmasını düzenleyen 20. maddenin b bendinde daha önce 250.000 Amerikan doları olarak yer alan taşınmaz şartı, en az 400.000 Amerikan doları veya karşılığı döviz tutarındaki taşınmaz şartı olarak değiştirilmiştir.

NOTLAR

İSTANPOL
İSTANBUL
POLİTİK ARAŞTIRMALAR
ENSTİTÜSÜ

www.istanpol.org [istanpolinst](https://twitter.com/istanpolinst) [istanpolinstitute](https://facebook.com/istanpolinstitute)